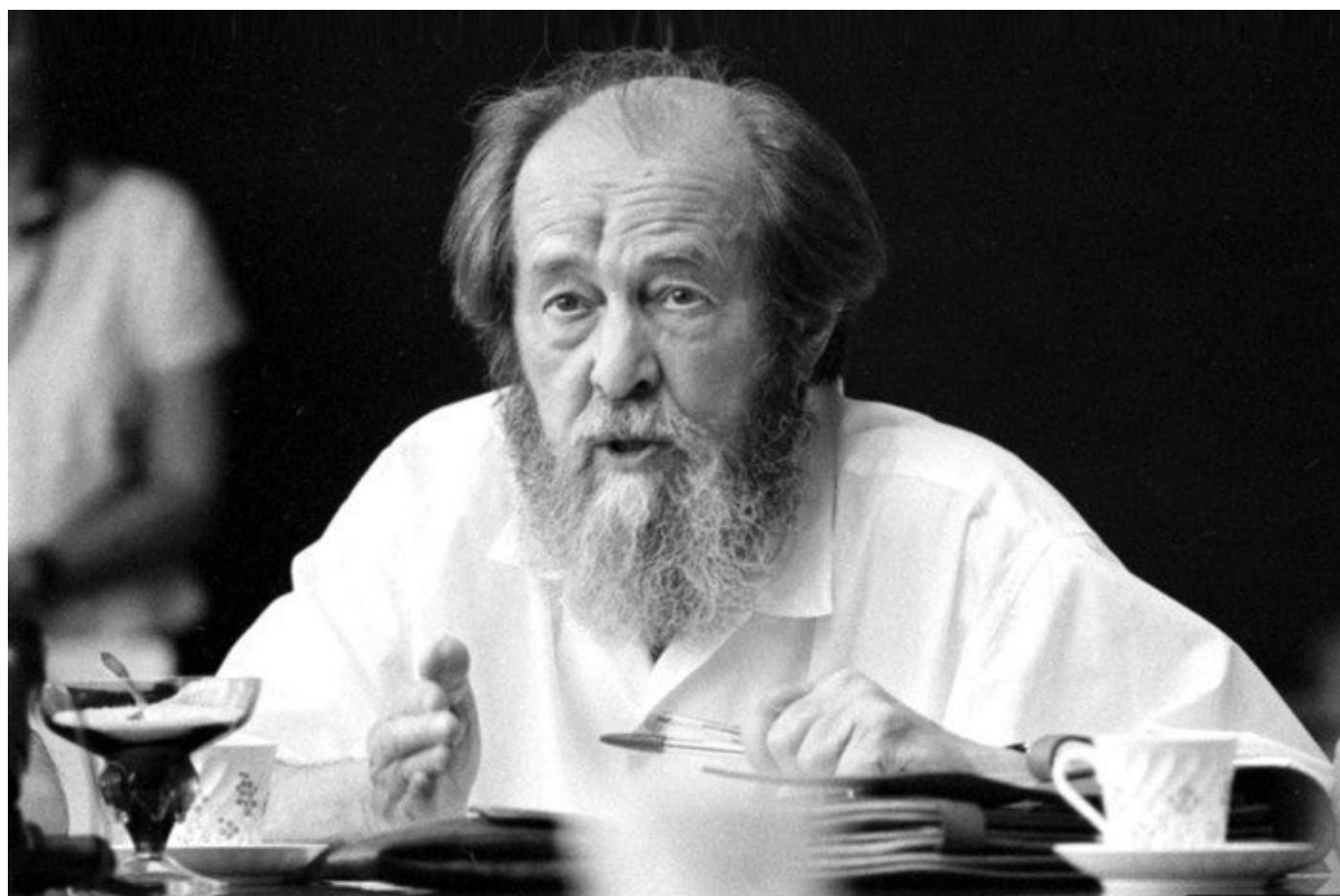

Solženysin: Ýekeje dogry söz dünýäni yzyndan kökermäge ýetýär

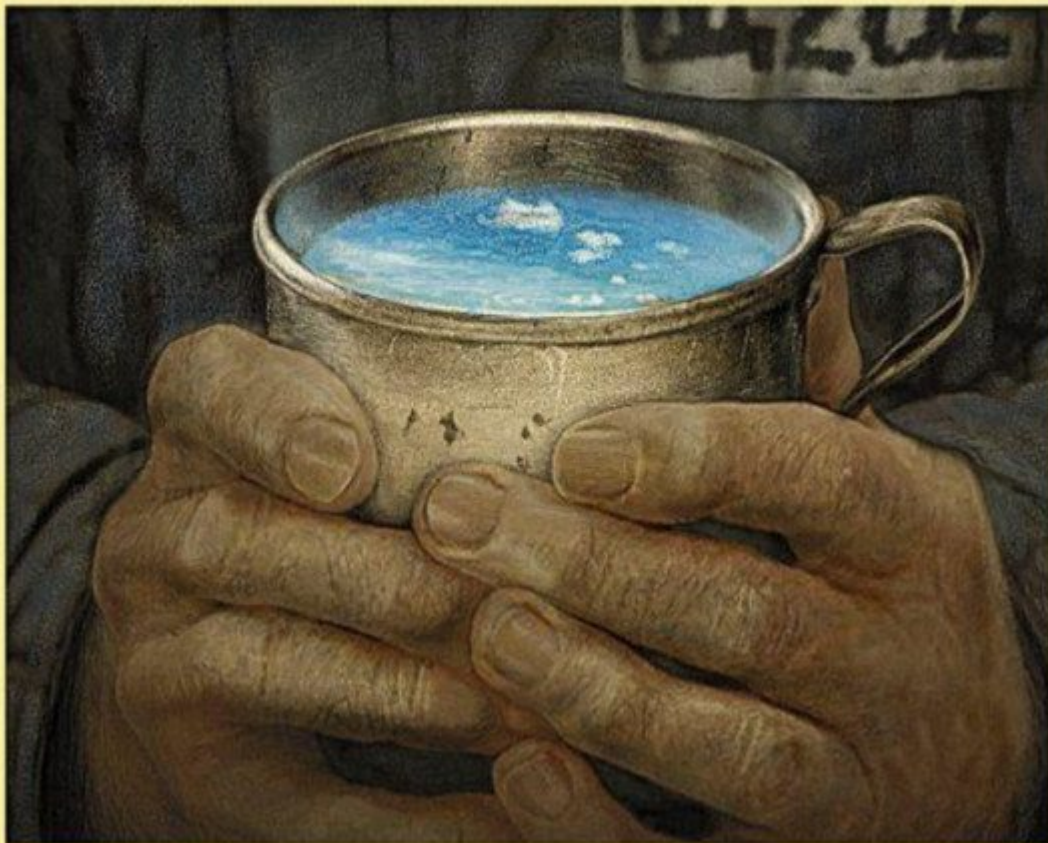
Category: Edebi makalalar, Kitapcy
написано kitapcy | 26 январа, 2025

Solženysin: Ýekeje dogry söz dünýäni yzyndan kökermäge ýetýär
SOLŽENYSIN: ÝEKEJE DOGRY SÖZ DÜNYÄNI YZYNDAN KÖKERMÄGE ÝETÝÄR

Boris Pasternagyň 1958-nji ýylda «Doktor Žiwago» romany üçin berilen Nobel baýragyndan ýüz öwürmäge mejbur edilmeginden soň baýrak SSSR üçin şeýle bir uly ähmiýet gazandy welin, Mihail Şolohowyň 1965-nji ýylda Nobel baýragyny almagy üçin ähli lobbijilik kanallary ulanylypdy.

Şwed akademiýasy edebiyat boýunça üçünji rus ýazyjysyna bu baýragy 1970-nji ýylda berdi.

АЛЕКСАНДР ИСАЕВИЧ

СОЛЖЕНИЦЫН

*ОДИН ДЕНЬ
ИВАНА ДЕНИСОВИЧА*

*Книги, изменившие мир.
Писатели, объединившие
поколения.*

р у с с к а я к л а с с и к а

«Iwan Denisowičiň bir günü» powesti üçin Nobelega mynasyp görülen Aleksandr Solženysiniň baýragy almaga gitmegine rugsat berilmedi. Ýazyjy dört ýyllap agyr basyş astynda ýaşamaly

boldy.

2002-nji ýylda oglunyň toýunda Russiýanyň döwlet ýolbaşçysy (howpsuzlyk gullugynyň polkownigi) Wladimir Putine «dükandan arak almaga gidende KGB-niň işgärleriniň duýdansyz yzdan gelip, bildirtmän iňňe sanjyşlaryny we iki sagatdan soň essinden aýylandygyny» gürrüň berýärdi.

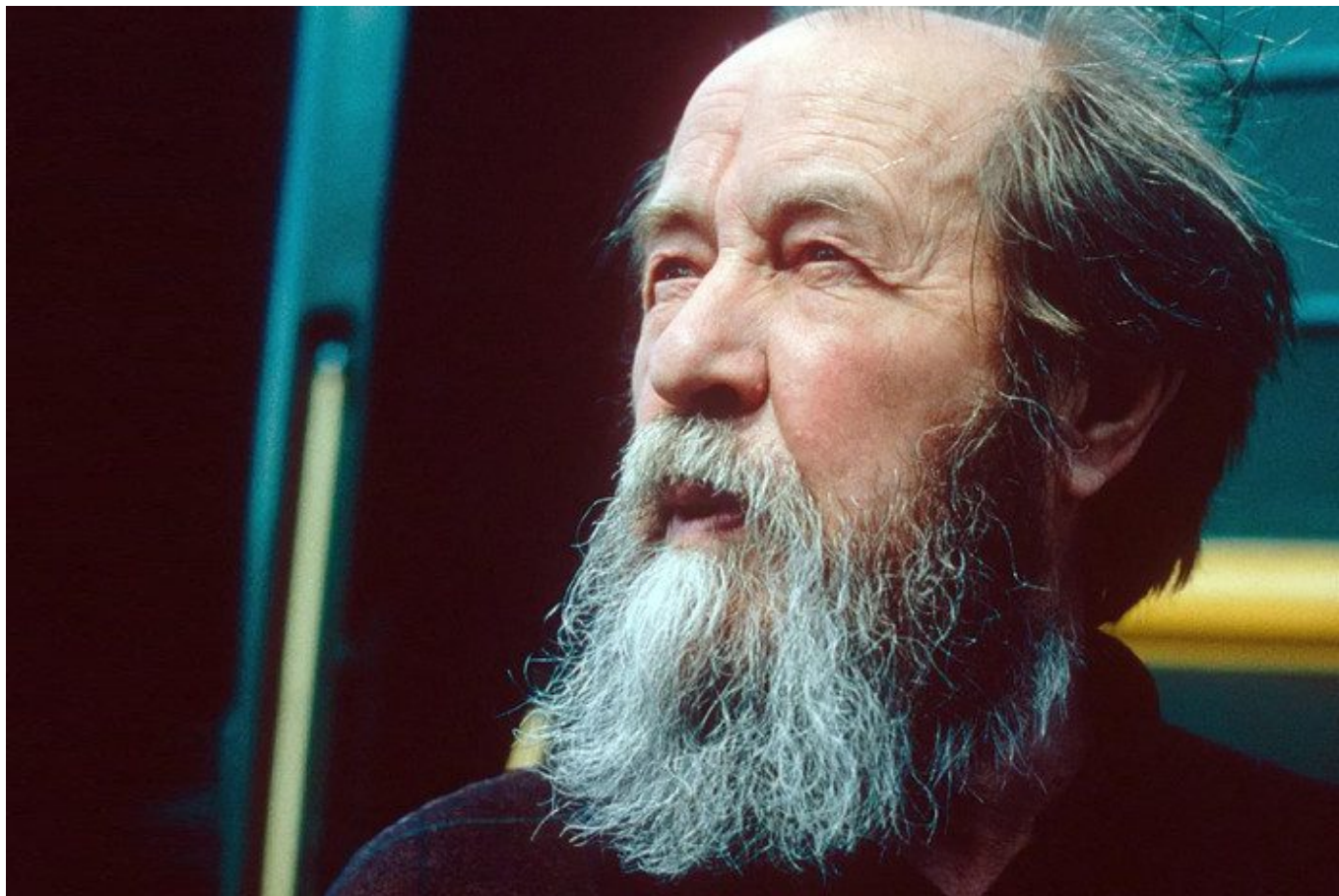
Aleksandr Solženysin

Munuň iň geň ýeri-de, SSSR-de basyş astynda ýaşayarka KGB-niň käbir ýokary wezipeli işgärleriniň onuň bilen gatnaşykda bolmagy we 24 ýyllyk emigrasiýadan gaýdyp gelenden soň Wladimir Putiniň oňa aýratyn göz bilen seredip, oglunyň toýuna gatnaşmagydy.

Aleksandr Solženysin SSSR-iň dargamagyna sebäp bolan dissident ýazyjylardanmydy?

Bu soragyň jedeli şu günüň Russiýasynda kän edilýär.

Solženysine bolan sowet döwrüniň köptaraply garaýşy biziň günlerimiziň Russiýasynda-da dowam edýär.

Ony gahryman hasaplaýanlaryň bolşy ýaly, «demagog ruhly gowşak ýazyjy» hasaplaýanlaram bar.

Bu jedellere girip-girmezlik okyjynyň öz işi.

Emma her niçik-de bolsa Aleksandr Solženysini «ýalana garşy çyny bilen göreşen ýazyjy» hökmünde ýatlamazlyk we SSSR-de segseninji ýyllaryň ikinji ýarymyndan soň çap edilip başlanan eserlerini okaman ol barada pylan zat diýmek adalatsyzlyk bolar.

Okyjylarymyza Aleksandr Solženysiniň Nobel baýragyny gowşuryş dabarasynda sözlän gysgajyk sözüni dykgatyňyza ýetirmek bilen ýalansyz ýaşaýyş ugrunda ömrüni bagyş eden ähli ýazyjy-şahyrlara hormat bilen baş egýäris.

Ýazyjynyň baýragy alanda sözlän sözüniň giňişleýin tekstini ýene bir gezekde dykgatyňyza ýetireris.

*Hormatly alyjenaplar,
Onuň alyhezretleri patyşa,
Hanymlar we jenaplar!*

Bu zalda siziň öňüňizde bu baýraga mynasyp bolan birnäçe ýazyjy gürländir. Emma Şwed akademiýasy we Nobel fondy mende bolşy ýaly hiç kim bilenem beýle kelleagyryny başdan geçiren däldir.

Hakykatda bolmandygyna garamazdan, men eýýäm bir gezek bärde boldum we hormatly Karl Ragner Girow meni görüp gitdi.

Ahyrsoňunda men öz gezegim däldigine garamazdan, artykmaç orun basyp almaga geldim. Maňa üçje minutlyk söz berilmegi üçin dört ýyl geçmeli boldy. Akademiýanyň sekretary şol bir ýazyjy bilen eýýäm üçünji nutugyny sözlemeli bolar.

Size şular ýaly bökençlik berendigim sebäplü meniň ötünç soramaly ýerimde, 1970-nji ýylyň baýrak gowşuryş dabarasynda patyşaňyzyň we hemmãñiziň meniň boş ornумы tutanýerli alkyşlamagyňtz üçin aýratyn minnetdarlygymy bildirmeli bolýaryn.

Emma baýraga mynasyp bolan üçinem munuň aňsat bolmandygyny bilmegiňizi isleýärin: üç minutlyk nutugymy dört ýyllap öz ýanynda göterip gezmek...

Ilkinji gezek siziň ýanyňyza gelmäge taýýarlananynda ilkinji azatlyl kürsüsinden sözlejek sözlerim üçin hiç hili batyrgaýlyk, hiç hili kagyz sanawy ýeterlik dälidi.

Azat däl ýurduň ýazyjysy üçin ilkinji kürsi we ilkinji nutuk dünýädäki hemme zat bilen baglanyşykly, ýurdunyň ähli hupbatlaryna degişli nutukdyr. Şeýle pursayda baýrak gowşuryş dabarasynyň ýatdan çykarylmanyň, gatnaşyjylaryň sanawynyň we dabaranyň bulgurlaryna gussanyň çökmeginiň bagyşlanmagy gerek. Emma men şol ýyldan bəri şu ýerik gelmezden öz ýurdumda pikir edýän her bir zadymy aç-açan aýtmagy öwrendim. Sürgün edilip, Günbatara geçenimden soň bu ýerde-de ähmiýet berilmeyän näderejede geplemek, niredede geldi geplemek ýaly utanma duýgusyndan saplanan endik edindim.

Ýagdaýa asla kybap däl şertde meniň bu gysgajyk sözüme goşmaça many-mazmun ýüklemegiň hajaty ýok. Emma Nobel baýragynyň dört ýyl geçenden soň maňa berilmegine jogap bermegi artykmaç mümkinçilik hasaplaýaryn.

Mysal üçin aradan geçen dört ýylda bu baýragyň indi durmuşymda nähili rol oýnaýandygyny synap gördim. Meniň durmuşymda örän uly roly bar eken. Baýrak maňa rehimsiz yzarlamalara ýan bermezlik mümkinçiligini berdi. Baýrak menden öň muňa mynasyp bolanlaryň sesiniň eşidilmeyän we onlarça ýyllap düşünilmeýän ýerinde meniň sesimiň eşidilmegine ýardam etdi.

Baýrak ýazmazdan meni güýçsüz galdyryp biljek zadymy içimde döretmegim üçin maňa ýardam etdi. Şwed akademiýasy meniň bilen baglanyşykly seýrek ýagdaýlarda edýän kadadan çykmalarynyň birini edip, baýrahy orta ýaşymda berdi.

Meniň açyk edebi döredijiligimiň bolsa; hatda çagalyk döwründe: diňe sekizinji ýylynda. Bärde akademiýa üçin uly howp bardy: çünki şol wagt meniň ýazan kitaplarymyň azajyk bölegi çap edilipdi. Belki-de her bir edebi we ylmy baýragyň iň gowy wezipesi herekete ýoldaka goldaw bermegi bolsa gerek.

Men Şwed akademiýasyna 1970-nji ýyldaky gelen netijesi bilen meniň döredijiligime beren adatdan daşary goldawy sebäpli tüýs ýüregimden çykýan minnetdarlygymy bildirýärim. Batly ses bilen özüni eşitdirmegi gadagan edilen, ýazan we hatda okan kitaplary üçin yzarlanýan bolsa-da, üstüni basyryp bolmaýan ajaýyp Russiýanyň adyndan-da minnetdarlyk bildirmäge het edesim gelýär.

Hamana bu baýragyň syýasy bähbitlere hyzmat edýändigini barada aýdylýan gep-gürrüňler bilen Akademiýanyň salgysyna köp

tankydy bellikler edilýär. Emma muny başga hiç hili bähbidi bolmadyk pessaý sesler aýdýardy. Ýöne biz siziň bilen dörediji adamyň gurluşynyň beýle çig syýasy ýöntemlige ýerleşmejegini gowy bilýäris. Hem jemgyýetçilik hakydamyzy hernäçe öňe tutmak isleýändigimize garamazdan, ähli durmuşymyzam onuň içinde batyp galmaýar.

Maýis ALIZADE.

Ýekşenbe, 04.02.2024 ý. Edebi makalalar